

AKERSTEENWEG 33 FAMILIE BRZEZINER Volledige versie

In dit huis aan de Akersteenweg 33 – indertijd nummer 21– woonde de familie Brzeziner. Deze familie bestond uit vader Szlama, moeder Golda, de dochters Adele en Erna en de zoon Fritz. Zij zijn alle vijf in de Tweede Wereldoorlog in het concentratie- en vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau vermoord omdat zij Joden waren.

Vader Szlama werd geboren op 1 januari 1897 in het Poolse Zawiercie. Hij trouwde met Golda. Golda werd geboren op 1 september 1900 in het Poolse Padjanice (agglomeratie Lodz). Allebei zijn vanuit Polen naar Duitsland gevlucht, naar het plaatsje Hamborn dat nu bij de stad Duisburg hoort. Zij trouwden daar op 29 november 1921. Hij was 24 jaar en zij 21 jaar oud. In hun huis in Hamborn (Henriettenstrasse 12; later vanaf 1931 aan de Weselerstrasse 107) werden alle drie de kinderen geboren. Eerst Adele op 2 januari 1923, dan Erna op 8 februari 1924 en als laatste Fritz op 7 september 1927.

Nadat Hitler in 1933 aan de macht kwam zijn zij naar Nederland gevlucht en gingen op dit adres wonen. Zij kwamen hier aan op 28 februari 1934 (Andre bron vermeldt dat de vader al op 7 juni 1932 en de moeder met de drie kinderen in juni 1933 ook worden ingeschreven op dit adres). De vader was kleermaker en de buurtbewoners zagen hem in de vertrouwde kleermakerszit in dit huis op de benedenverdieping werken. De drie kinderen waren toen 11, 10 en 6 jaar oud en zij gingen naar school. De meisjes in Maastricht want zij mochten niet naar de katholieke St. Annaschool in Heer, de jongen mocht wel naar de openbare school in Heer. (Vanaf 1 september 1941 mochten Joodse kinderen niet meer naar de openbare school, dat werd Fritz door de burgemeester dan ook uitdrukkelijk verboden. Zijn school stond in de Schoolstraat dat is de huidige burgemeester Cortenstraat. Uit correspondentie van de gemeente Heer en het Ministerie – no. 59 vermoedelijk Binnenlandse Zaken – op 11.9.1941 blijkt slechts één Joodse leerling (geen meisjes) op school te zitten in Heer. Dat zal dan

Fritz zijn geweest). [Daarnaast wordt op 3, 4 en 6 september 1941 desgevraagd gemeld dat hoofdonderwijzer Mommers 2 joodse jongens op zijn school heeft en dat de Annaschool en het Voogdijgesticht geen joodse kinderen hebben.] De drie kinderen hebben snel Nederlands geleerd, de ouders spraken waarschijnlijk Jiddisch.

Toen hoorde deze plek nog niet tot Maastricht maar tot het zelfstandige dorpje Heer, tot 1 juli 1970 een zelfstandige gemeente. De burgemeester van dat dorp liet Joodse vluchtelingen uit Duitsland op ruime schaal toe in zijn gemeente. Dat zelfde hebben we voor het dorpje Amby kunnen constateren. Zo komen er relatief veel Joden in de jaren dertig in Amby en Heer te wonen. Zo ook deze familie.

De keuze voor Maastricht of eigenlijk Amby en Heer kwam tot stand in Hamborn. Hamborn was de plaats waar vele zogeheten 'Ostjuden' die in en kort na de Eerste Wereldoorlog naar Duitsland trokken. Deze migratie was op gang gekomen nadat Duitsland in 1915 een deel van Rusland had bezet dat nu Polen is. Hier werden Joodse arbeiders gerekruteerd die de arbeidsplaatsen moesten innemen van voor militaire dienst opgeroepen Duitse arbeiders. Na afloop van de oorlog kreeg deze stroom een nieuwe impuls door de vele pogroms in de nieuwe republiek Polen, de Oekraïne en de Sovjet-Unie (vgl. biografie Käfebaum door PeJe Knegtmans op deze website).

Waarschijnlijk zijn de onderlinge contacten binnen de joodse gemeenschap van Hamborn de aanzet tot de vlucht van velen uit Hamborn naar Maastricht (Amby en Heer) geweest.

De discretionaire bevoegdheid van de burgemeester bij de toelating van vluchtelingen waar deze burgemeester uit Heer ruim gebruik heeft gemaakt, zorgde er voor dat de familie Brzeziner op dit adres acht jaar rustig heeft kunnen wonen. Deze burgemeester Mr. Thomassen was van 1917-1941 burgemeester van Heer. [Zijn vader heeft de faculteit Diergeneeskunde aan de Universiteit Utrecht nog opgericht]. Hij was populair bij de bevolking en – als gezegd voerde hij een ruim toelatingsbeleid in de jaren dertig maar raakte zo

gefrustreerd toen hij voor de benoeming in 1937 als burgemeester voor Maastricht werd gepasseerd door Jonkheer mr. Willem Michiels van Kessenich dat hij lid werd van de NSB (de foute Nationaal Socialistische Beweging van Antoon Mussert). Dat leverde hem wel de gewenste promotie in de oorlog door de Duitsers op. Na 24 jaar in Heer werd hij (Mr. Marie Pierre Adrien Thomassen) op 1 oktober 1941 door de Rijkscommissaris voor de bezette gebieden (Arthur Seyss-Inquart) uit Heer ontslagen met gelijktijdige benoeming tot eerst burgemeester van Kerkrade en daarna 's Hertogenbosch. [Andere foute burgemeesters namelijk J.M.W. Rösener Manz (1.10.1941 tot 21.9.1942), L.P.H.J. Peeters (14.9.1942 tot 1.12.1942) en J.V.P. Kamm (1.12.1942-15.9.1944) volgden hem in Heer op.] Thomassen heeft na de oorlog enkele maanden gevangen gezeten. De Mr. Adr. Thomassenstraat uit 1942 werd na de bevrijding in Bernhardstraat (1944)/Bernhardlaan(1952) gewijzigd.

Met de Jodenvervolging door de Nazi's kwam aan de rust in 1942 een einde. In juli 1941 krijgen zij een persoonsbewijs met de aantekening dat zij Joods zijn. Uit documenten komt verder naar voren dat het radiotoestel een Philips Super ostode moest worden ingeleverd en op 25 juni 1942 ook door Szlama zijn herenrijwielen en door Erna haar damesrijwielen moesten worden ingeleverd als afkomstig van twee niet-ariërs.

Op maandag 24 augustus 1942 vervoegde zich de gemeentelijk veldwachter van de gemeente Heer bij de wachtcommandant in het Hoofdbureau van Politie te Maastricht. Hij krijgt daar van de dienstdoende wachtcommandant twaalf enveloppen o.a. ten name van het gezin Brzeziner aan de Akersteenweg 21 te Heer. *'[...] De enveloppe, betrekking hebbende op bovenstaande personen, betreffende oproeping van Joodsche personen door de Zentralstelle zur Judische Auswanderung Amsterdam, op heden 24 augustus 1942 door mij te Maastricht ontvangen.'* Het bericht wordt afgesloten met een handtekening en de tekst *'Gem. Veldw.'*

Het is de NSB-veldwachter Jos Blokker werkzaam bij de gemeente Heer, die de oproepen aan de Joodse burgers in Heer rondbrengt en uitschrijft.

De volgende dag arresteert de NSB-veldwachter Jos Blokker persoonlijk deze Joodse burgers en brengt ze naar het deportatiecentrum in de lagere School aan de Professor Pieter Willemsstraat en draagt ze officieel over aan de SD-er H.W. Conrad.

Uiteindelijk worden alleen door Jos Blokker gearresteerd Adele en Erna Brzeziner en overgedragen aan de SD. Waarom vader, moeder en Fritz niet worden gearresteerd is niet bekend. (RHCLGAM Gemeentepolitie 20108A1739 lijst Joden Heer)

De twee dochters Adele en Erna kregen maandag 24 augustus 1942 een oproep zich te melden en zij werden al de volgende dag op dinsdag 25 augustus 1942 aan de prof. Pieter Willemsstraat in Maastricht vastgezet en diezelfde avond om 12 uur op het station in de trein naar het doorgangskamp Westerbork in Drenthe gedwongen. Op woensdag 26 augustus kwamen zij daar aan, zij bleven één dag nog in Nederland en al de volgende dag op vrijdag 28 augustus met in totaal 608 personen werden zij gedeporteerd naar Auschwitz. De duur van de treinreis was drie dagen. Bij aankomst in Auschwitz-Birkenau op maandag 31 augustus 1942 werden zij direct vergast. Alle vrouwen en kinderen zijn direct bij aankomst vermoord. Zij werden dus vermoord op 19 en 18 jarige leeftijd.

Op 28 augustus 1942 stuurt de commissaris van politie te Maastricht een aangetekend schrijven naar de *'Herrn Obersturmführer der Zentralstelle für Jüdische Auswanderung, Adema van Scheltemaplein 1 Amsterdam'*. Dat bevat de opmaak van een proces-verbaal van de gemeentepolitie Heer waarin vermeld staat dat Szlama Brzeziner, zijn vrouw Golda Fajga en Fritz Brzeziner geen oproepingen zijn uitgereikt. (RHCLGAM Gemeentepolitie 20108A1739J1 nr5002/8039)

De drie andere leden van het gezin namelijk Fritz met zijn vader en moeder werden op 11 november 1942 door politie agenten met de klop op de deur gearresteerd en op transport gesteld naar Westerbork waar zij op donderdag 12 november 1942 aankwamen. Een week later op vrijdag 20 november werden zij met in totaal 726 personen naar Auschwitz gedeporteerd. Deze trein arriveerde 23 november 1942 in Auschwitz waar de moeder Golda direct voor de gaskamer werd geselecteerd en dus op 42 jarige leeftijd is vermoord.

De vader en zoon werden voor dwangarbeid geselecteerd in Auschwitz-Birkenau. Ook zij werden na drie maanden samen vermoord in Auschwitz op 28 februari 1943. Szlama was toen 46 jaar en Fritz was toen 15 jaar.

Met deze struikelsteentjes herdenken wij hen.

Ik geef nu graag het woord aan Ger Kerckhoffs die Fritz nog gekend heeft vanuit de lagere schooltijd in Heer en wiens broer in de klas zat bij Fritz.

Bronnen:

Interviews met schoolgenoot van Fritz: Ger Kerckhoffs, Willy Custers en Wiel Eggen op donderdag 8 augustus 2019.

Documentatiecentrum Westerbork.

J.M. van de Venne: Geschiedenis van Heer, 1957.

Günter von Roden i.s.m. Rita Vogedes, Geschichte der Duisburger Juden (Duisburg 1986).

Adele in poesie album van Rika van Melsen (buurmeisje en bevriend met Adele en Erna).